

CASTRUM PRAGENSE

CASTRUM PRAGENSE 12 POHŘEBIŠTĚ V LUMBEHO ZAHRADĚ NA PRAŽSKÉM HRADĚ DÍL I. KATALOG

JAN FROLÍK – ZDENĚK SMETÁNKA

OBSAH:

ÚVODEM (J. FROLÍK – Z. SMETÁNKA)	5
POHŘEBIŠTĚ V LUMBEHO ZAHRADĚ – ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM, PRŮBĚH A ZPRACOVÁNÍ (J. FROLÍK).....	7
THE LUMBE GARDEN CEMETERY – ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS, THEIR COURSE AND EVALUATION	29
VÝZKUM – ROKY A LIDÉ (J. FROLÍK)	33
KATALOG (Z. SMETÁNKA – J. FROLÍK)	41
ÚVOD / INTRODUCTION	41
POPIS JEDNOTLIVÝCH HROBŮ	47
ANTROPOLOGICKÉ A JINÉ POSUDKY (M. BLAJEROVÁ, Z. NEMEŠKALOVÁ)	213
ANTHROPOLOGICAL EVALUATION AND OTHER REPORTS	215
ANTROPOLOGICKÝ POSUDEK 1972 (M. BLAJEROVÁ)	215
ANTROPOLOGICKÝ POSUDEK 1973 (M. BLAJEROVÁ)	225
ANTROPOLOGICKÝ POSUDEK 1975–6 (M. BLAJEROVÁ)	243
REVIZE 1980 (M. BLAJEROVÁ).....	257
ANTROPOLOGICKÝ POSUDEK 1987 (M. BLAJEROVÁ).....	271
NUMISMATICKÉ POSUDKY 1972, 1975 (Z. NEMEŠKALOVÁ).....	275
CHEMICKÁ ANALÝZA 1980	276
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	277
BAREVNÁ PŘÍLOHA	I–XXXVIII

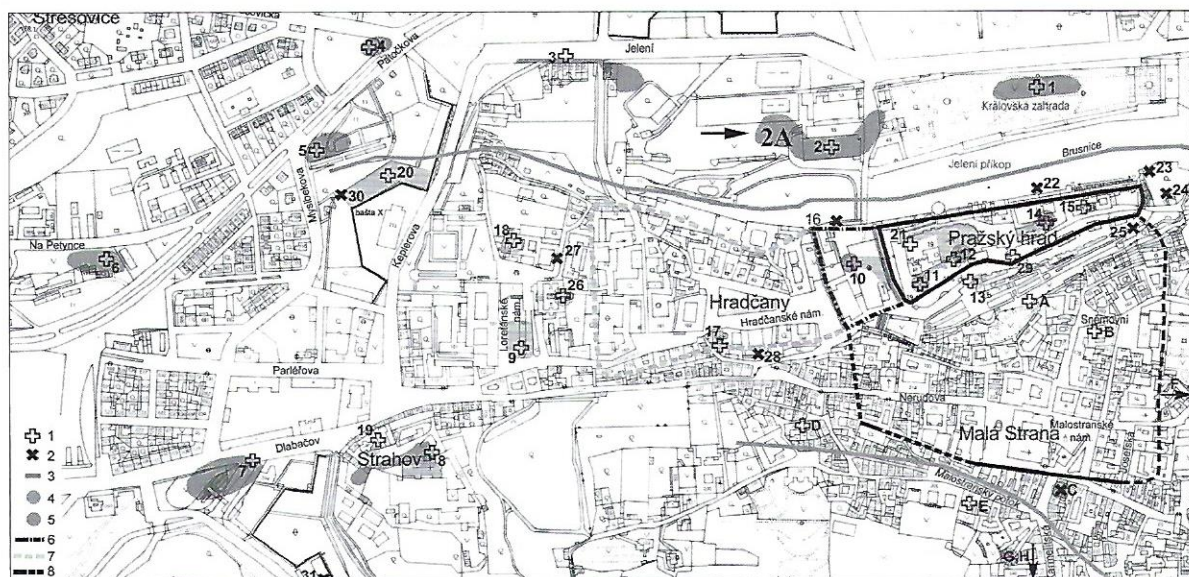
POHŘEBIŠTĚ V LUMBEHO ZAHRADĚ – ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM, PRŮBĚH A ZPRACOVÁNÍ

1. LOKALIZACE

Pohřebiště v Lumbeho zahradě Pražského hradu se rozkládá na severní hraně Jeleního příkopu na parcelách č. 423/1 a 423/4. Území je součástí areálu národní kulturní památky Pražský hrad. Z topografického hlediska a při zohlednění minulosti místa náleží tato plocha do Bažantnice a jeho nejnižší část do Horního Jeleního příkopu (*obr. 1, obr. 2*).

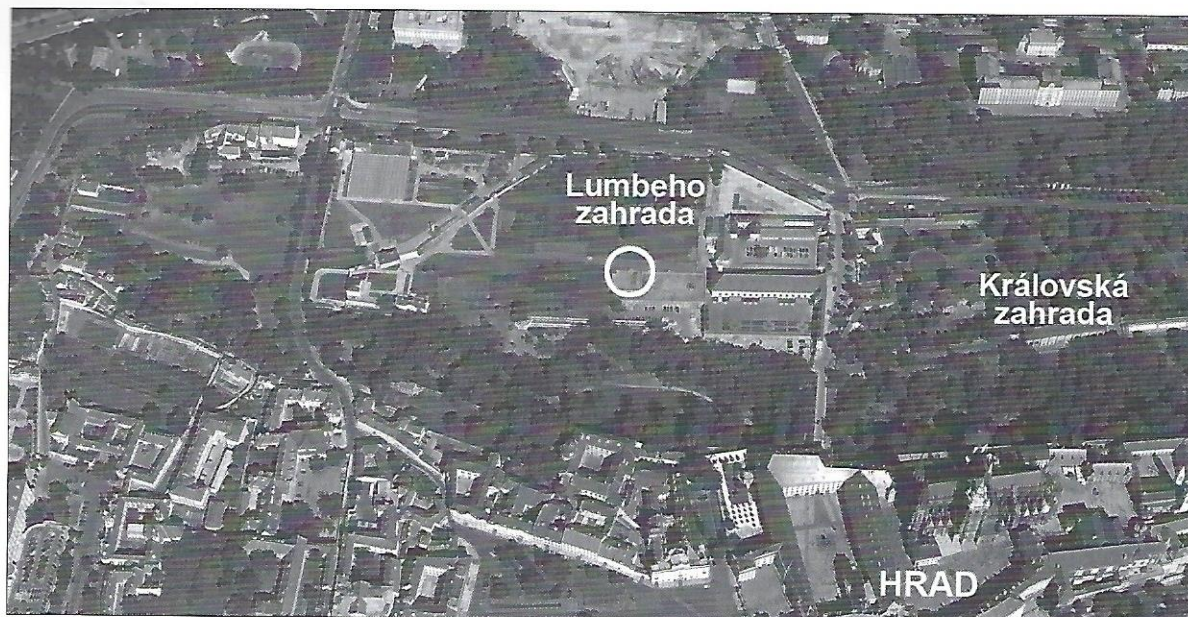
V textu práce se používá pro označení polohy pohřebiště důsledně název „Lumbeho zahrada“, i když je nepřesný, protože areál Lumbeho zahrad I a II se nachází západně od zkoumané plochy. V dosud publikovaných textech se název pohřebiště postupně měnil. Již při prvním zveřejnění se objevily všechny základní varianty pojmenování „za Jízdárnou“, „Lumbeho zahrada“ a „Lumbeho zahrada – za Jízdárnou“ (Smetánka – Hrdlička – Blajerová 1973). V dalších publikacích se pohřebiště objevuje pod střídajícími se názvy (Smetánka 1988), až se ustálil na názvu „Lumbeho zahrada“ (Smetánka – Frolík 1989; Smetánka 1992; 1994; Frolík – Smetánka 1997). Problémy přinesl objev skupiny hrobů v hradních zahradách u křižovatky ulic Jelení a U Brusnice v roce 1996 (Březinová – Turek 1999), které se lokalizačně skutečně nachází na ploše Lumbeho zahrady I.

V rámci zpracování všech pohřebišť v areálu Pražského hradu a jeho nejbližším zázemí byly jednotlivé hrobové skupiny označeny zkratkami, evokujícími jejich lokalizaci. Zkoumané pohřebiště bylo přiřazeno k pohřebišti na jižní straně Jízdárny Pražského hradu a pod ní a označeno zkratkou JÍZ (*obr. 3*) a pohřebiště zkoumané v roce 1996 spojeno s pohřebištem v Jelení ulici a označeno jako pohřebiště Jelení ulice – Lumbeho zahrada (JEL-LZ). V případě eventuálního objevu nových pohřbů, bude jejich označení vycházet z tohoto systému. V předložené práci se kvůli vžitému označení používá i nadále pojmenování „Lumbeho zahrada“ (především vzhledem ke své stručnosti). V partiích, které se zabývají pohřebištem v kontextu Pražského hradu, event. širším je respektováno původní označení (JÍZ – Tomková – Frolík 2005, s. 9), pouze je nadále upřesněno na zkratku Z-JÍZ pro pohřebiště „Lumbeho zahrada“ a V-JÍZ pro pohřebiště u Jízdárny a pod ní.

Obr. 1: Pohřebiště na Pražském hradě a v jeho okolí. V severním předpolí pohřebiště v Jízdárně a jižně od ní (2) a pohřebiště v Lumbeho zahradě (2A). Podle Tomková – Frolík 2005.

Fig. 1: Cemeteries at the Prague Castle and in its vicinity. Cemetery at the Riding School and to the south of it (2) and the Lumbe Gardens cemetery (2A) are located on the northern foreground. After Tomková – Frolík 2005.

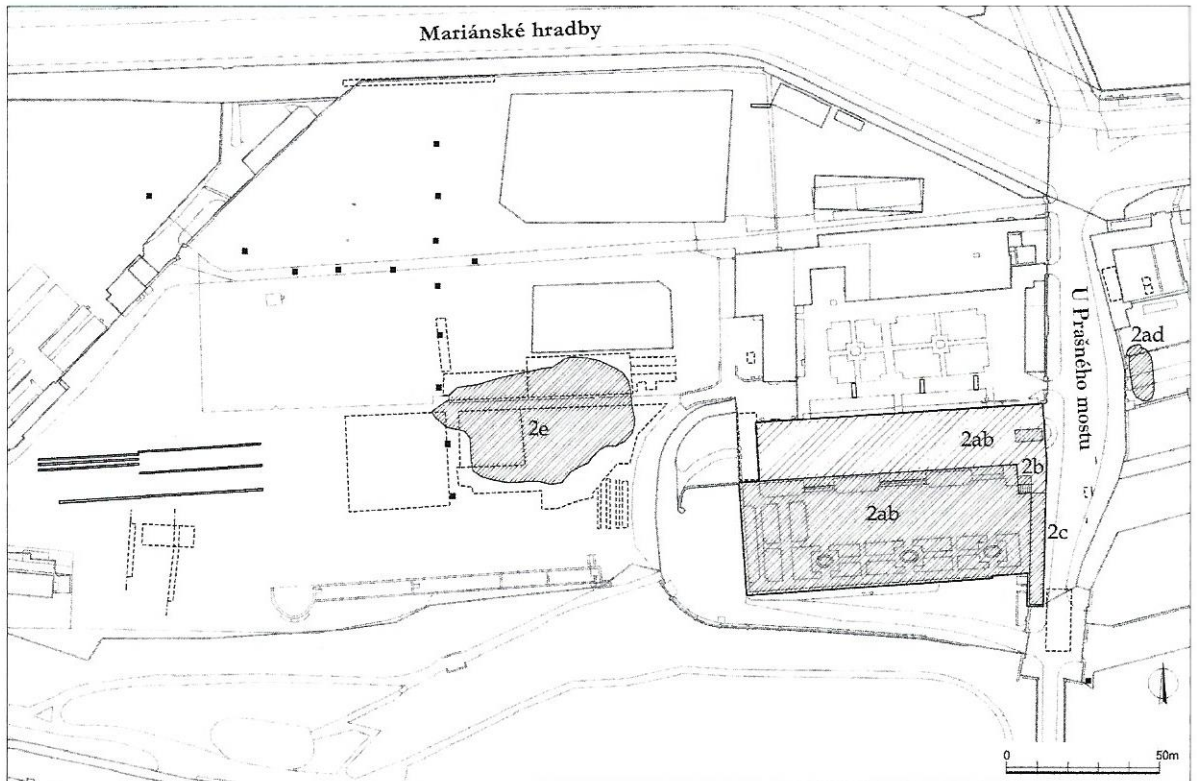
Obr. 2: Praha – Hrad, severní předpolí, letecký pohled. Kroužkem vyznačena poloha pohřebiště Lumbeho zahrada (Z-JÍZ). Podklad podle: <http://www.mapy.cz/>

Fig. 2: Prague Castle, northern foreground, airborne view. Position of the Lumbe Gardens cemetery (Z-JÍZ) is marked by a circle. Source of the data: <http://www.mapy.cz/>

2. HISTORIE AREÁLU

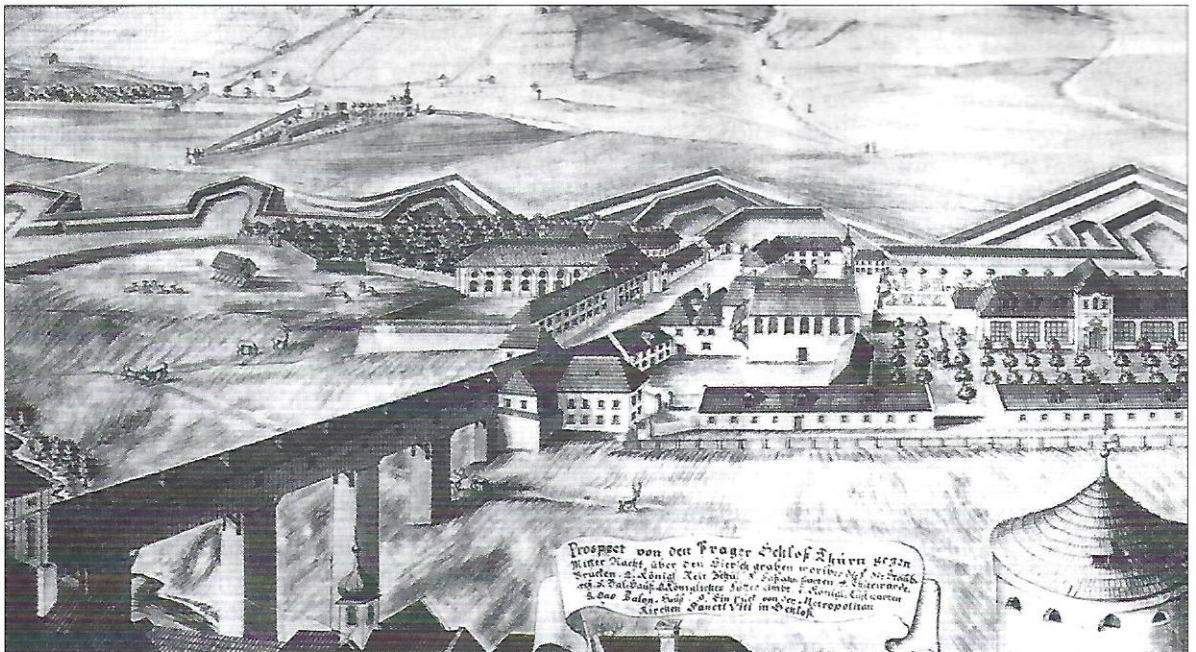
Historicky se pohřebiště nachází v areálu bývalé hradní Bažantnice a jižně od ní na hraně tzv. Horního Jeleního příkopu. Nejstarší zprávy o tomto prostoru pocházejí z pokročilého 14. století, kdy byl celý svah od dnešního Nového Světa až k letohrádku Belveder využíván jako vinice. Nejrozlehlejší z nich byla vinice, zaujímající plochu od západní hranice dnešní Bažantnice až k hranici, která byla v hradním areálu vztažena k chrámu sv. Víta nebo k domu pánů z Rožmberka ve Vikářské ulici (dnešní čp. 37/IV). Poprvé je doložena k roku 1376, kdy jí vlastnil Mikuláš, syn Františka kuraře. Vinice často měnila majitele až na konci 15. století (snad po roce 1485) přešla do královských rukou (konkrétně Vladislava Jagellonského). Lokalizována byla „za Hradem“, „za Hradčany“ nebo „hora Pytlíkovská“. Jako panovnický majetek byla nazývána „Menší hora královská“ nebo „Menší Království“ a byla rozdělena na 11 dílů a pronajímána. Následovaly poměrně časté změny nájemců jednotlivých dílů a jejich dočasné či trvalejší spojování. Změna nastala v roce 1594, kdy vinici scelenou v rozsahu pozdější bažantnice, tehdy v nájmu Kryštofa z Lobkovic, získal Rudolf II. spolu s přilehlým úsekem Horního Jeleního příkopu. Plocha v té době již nebyla využívána jako vinice, ale jako ovocný sad. Štěpníci zde založil (po roce 1585?) Jiří z Lobkovic.

Získaný areál, nazývaný „Nová zahrada“ byl ohrazen zdí (nejstarší jednoznačná zmínka je z roku 1612) a již v roce 1594 byl vykopán rybník. Zahrada byla postupně doplněna několika užitkovými budovami (dům hospodáře/správce, dům pro „indiánského ptáka“). V roce 1604 bylo rozhodnuto zřídit zde „novou zahradu bažantní“. Fungování bažantnice je doloženo k roku 1606 a byli zde chováni bažanti z Nizozemska. Kromě bažantů jsou doloženy labutě, kachny a orel. V roce 1648 bažantnici zdevastovalo tábořící švédské vojsko. V roce 1694 se areál na východní straně zmenšil díky výstavbě Jízdárny (obr. 4). Chov bažantů a koroptví byl zrušen v roce 1743 a v Bažantnici byla zřízena drůbežárna. V roce 1750 byla pronajata pro pěstování moruší. Od roku 1769 byla pronajímána „pro užitek z trávy a ovocných stromů“. V letech 1795 až 1796 byla vyhloubena menší vodní nádrž jižně od rybníka (obr. 5). Po roce 1918 byla Bažantnice užívána jako užitková zahrada. Částečnou změnu přinesl rok 1938, kdy byl areál na severní straně zmenšen při rozšiřování Mariánské (dnešní Jelení) ulice (historické údaje podle Vilímková 1971, s. 3–54). V době zahájení archeologického výzkumu byla jižní část pokryta záhony a severní ovocnými stromy. Navzájem je oddělovala cesta. V současnosti je jižní část parkově upravena, a to na střechu podzemního energocentra. Severní část byla přeměněna v travnatou plochu. Menší vodní nádrž (č. parc. 435) byla zavezena a také proměněna v travnatou plochu.

Obr. 3: Praha – Hrad, severní předpolí. 2A–2D: pohřebiště pod Jízdnárnou a v jejím jižním a východním sousedství (V-JÍZ); 2E: pohřebiště Lumbeho zahrada (Z-JÍZ). Černými body vyznačeny vrty provedené v roce 1972, černé linie u levého okraje vyznačují linie ručních vrtů v roce 1984. Podle Tomková 2006.

Fig. 3: Prague Castle, northern foreground. 2A–2D: cemetery at the Riding School and in its southern and eastern vicinity (V-JÍZ); 2E: Lumbe Gardens cemetery (Z-JÍZ). Black points represent drillings conducted in the year 1972; black lines perpendicular to the left edge of the map represent lines of hand drillings conducted in the year 1984. After Tomková 2006.

Obr. 4: J. J. Dietzler, Pohled z věže chrámu sv. Víta na severní předpolí, r. 1742 (výřez). Bažantnice vlevo od Jízdnárny. Podle Bečková 2000.

Fig. 4: J. J. Dietzler, A view from the tower of the Saint Vitus Cathedral on the northern foreground, 1742 (section). Phesantry is visible to the left of the Riding School. After Bečková 2000.